

Шуляк Т. М. Співпраця та співдружність з батьками у розбудові виховної системи класу-родини «ВІРА» (впроваджується з 2002 року) / Теорія і практика організації інноваційного процесу виховання. Наук.-метод. збірка. / Упорядник О. І. Чешенко. – Одеса, 2014. – 327 с. – С. 227-235.

Тетяна Миколаївна ШУЛЯК,

директор Новоселівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Котовського району Одеської області, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист.

Дипломант Всеукраїнського конкурсу «Класний керівник – 2004», керівник районного педагогічного майстер-класу з проблем діяльності класного керівника (2003).

СПІВПРАЦЯ ТА СПІВДРУЖНІСТЬ З БАТЬКАМИ У РОЗБУДОВІ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ КЛАСУ – РОДИНИ «ВІРА»

(впроваджується з 2002 року)

*Завдання школи і батьків –
дати кожній дитині щастя.*

В. О. Сухомлинський

Зміни у соціальному середовищі і їх вплив на дітей є такими масштабними та глибинними, що потребують нових орієнтирів у вихованні молодого покоління. Як свідчать соціологічні дослідження, з поглибленням гостроти соціальних проблем сім'ї загострилися і психологічні проблеми в суспільстві: напруженість стосунків, різка реакція на вчинки один одного, конфліктність. Багато сімей не витримують тиску соціального оточення і стають нездатними до адаптації. Зміна матеріально-побутового життя сімей викликала загрозу в порушенні морально-етичних норм і традицій української родини. У матеріально благонадійних сім'ях батьки надміру зайняті роботою, тому дітям бракує уваги зі сторони найдорожчих і найрідніших їм людей. Моральні засади матеріально та соціально благонадійних сімей часто виявляються нездатними витримати випробування владою, матеріальним достатком чи соціальною захищеністю. Духовно-моральний розвиток особистості опинився під загрозою. *Отже, від тих факторів, які впливають на становлення особистості дитини, залежить доля людства в майбутньому.*

Сім'я – найвища цінність на Землі, яка робить людину щасливою, а її життя повноцінним і плідним. Педагоги виступають важливою складовою щодо забезпечення *єдності сімейно-шкільного виховання дітей у трикутнику «дитина – батьки – учитель».*

Актуальність співробітництва родини і школи полягає у тому, що діти разом із дорослими спроможні вибудувати таке власне життя, яке відповідає їхнім уявленням про людську гідність, яке усвідомлюється як здатність людини протистояти будь – якому тоталітарному негативному впливу на неї.

Опрацювавши педагогічні надбання В. Сухомлинського, А. Макаренка, М. Стельмаховича, познайомившись з передовим досвідом освітян Харківщини, Донеччини, Рівненщини та інших, вирішила створити доброзичливу атмосферу щирих, лагідних

родинних взаємин не тільки у класі, а й у сім'ї, допомогти батькам в усвідомленні своєї ролі батьківства, заснувавши клас – родину «ВІРА» –

- ☞ *Взаємопорозуміння,*
- ☞ *Ініціативність,*
- ☞ *Раціональність,*
- ☞ *Активність.*

Сутність класу – родини полягає у тому, що доводиться працювати не лише над формуванням знань батьків з основ родинної педагогіки виховання, а й над реалізацією цих знань на практиці, залученням їх до виховання дітей.

Провідна ідея виховної системи класу-родини «ВІРА» полягає у вихованні гармонійної, морально-духовної, здорової особистості, розвитку природних нахилів дітей, зміцнення їх фізичного здоров'я на засадах партнерства школи і родини, створення виховного середовища, що сприяє становленню особистісної зрілості вихованців, формуванню, утвердженню їх життєвої компетентності.

Членами цієї спільноти є вчитель, учні, батьки. Створена доброзичлива атмосфера, лагідні родинні взаємини, цікаве життя дітей. Щоб досягти **повної гармонії у класі-родині**, сформуванню знань батьків з основ педагогіки родинного виховання; самоусвідомлення ними ролі батьківства у вихованні дитини, були визначені **основні напрями роботи з батьками**:

- підвищення рівня педагогічної грамотності батьків;
- проведення заходів, які допоможуть батькам набути умінь для організації діяльності дитини вдома;
- впровадження форм роботи з батьками, які сприятимуть гуманізації взаємин «педагоги – батьки – діти».

За **інноваційним потенціалом** досвід є *комбінаторно-модифікаційним*, що полягає у нових конструктивних поєднаннях та раціоналізації відомих педагогічних ідей, методик виховної роботи. Така модель виховної системи класу створена на основі творчо переосмисленого ідейного змісту етнопедагогіки, досвіду сімейного виховання, філософських, дидактичних надбань видатних педагогічних діячів минулого, сучасних вітчизняних і зарубіжних педагогів та передової думки педагогічної еліти Одещини: Г. Могильницької, О. Чешенко, О. Акімової та інших майстрів педагогічної справи на засадах психолого-педагогічної взаємодії всього арсеналу учасників виховного процесу (*діти – педагоги – батьківський колектив – громадськість*).

Репрезентативність досвіду – 12 років. Вивчений досвід у межах школи, методичного кабінету відділу освіти Котовської районної державної адміністрації, впроваджується у навчальних закладах району, *працює районний педагогічний майстер-клас*.

Рівень новизни роботи у даному напрямі є *комплексно-діяльнісний підхід* до створення благодатного тла, сприятливого середовища для орієнтації на самопізнання, самовдосконалення, удосконалення дітьми своїх кращих якостей, що сприяють *становленню особистісної зрілості*, формуванню, утвердженню *життєвої компетентності*, а також фокусується багатопроменевий акцент на *партнерську діяльність та взаємодію* вихованців з соціокультурним світом та, безумовно, з особистістю учителя – вихователя.

Щоб досягти повної гармонії у навчально-виховній взаємодії школи, класу і сім'ї визначила **головні завдання**:

- підвищення рівня педагогічної грамотності батьків шляхом пропагування педагогічних знань;
- проведення заходів, які допоможуть батькам набути умінь, необхідних для організації діяльності дитини вдома;
- впровадження форм роботи з батьками, які сприятимуть гуманізації взаємин «педагоги – батьки».

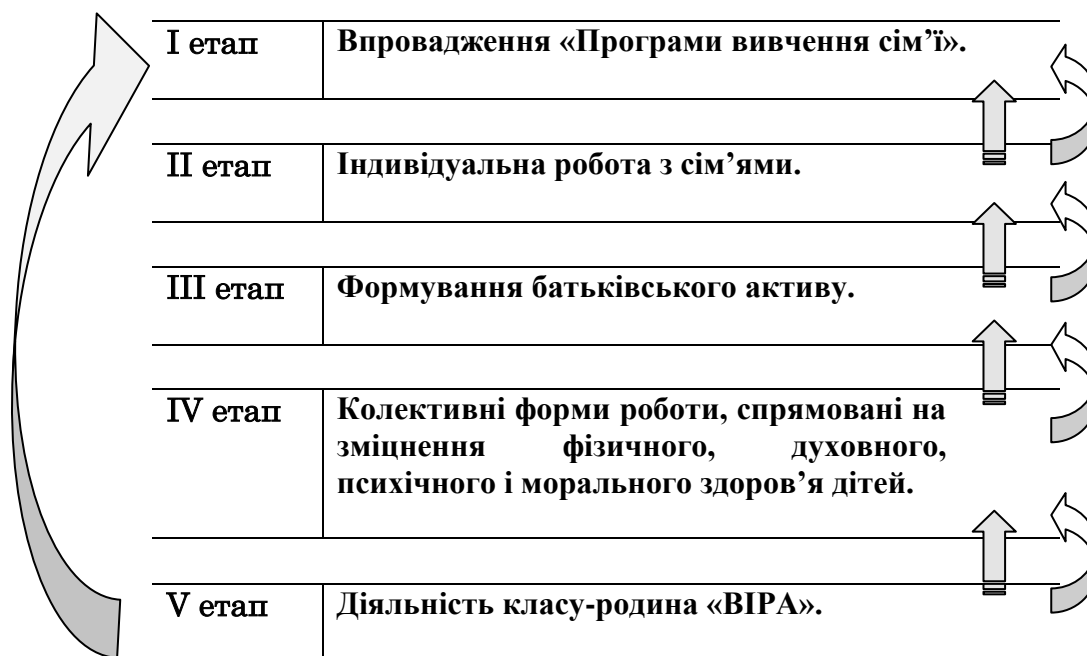
Отже, батьки і вчителі мають стати партнерами у творчому процесі виховання учнів. З досвіту роботи відомо, що молодші школярі, переступивши поріг школи, горнутья до першої вчительки, як до матері, і в стінах навчального закладу їм не вистачає родинного тепла.

ЗМІСТ своєї педагогічної діяльності вирішила спрямувати на:

- ✓ вивчення сімей учнів, їхнього виховного потенціалу;
- ✓ підвищення готовності батьків до виховання дітей, усвідомлення ними важливості відповідального батьківства;
- ✓ залучення батьків, усіх дорослих членів родини у навчально-виховний процес, як рівноправних учасників;
- ✓ формування педагогічної культури, сучасної сім'ї;
- ✓ корекція виховної діяльності родини з різними типами сімейного неблагополуччя.

Усвідомивши основні завдання родинного виховання, розробила **АЛГОРИТМ** становлення класу – родини «ВІРА», який складається з п'яти етапів:

АЛГОРИТМ СТАНОВЛЕННЯ КЛАСУ – РОДИНИ «ВІРА»

I етап. Впровадження «Програми вивчення сім'ї»

«Щоб добре знати дітей, треба знати сім'ю», – говорив В. О. Сухомлинський. Тому першим кроком моєї роботи стало вивчення сім'ї з погляду виконання нею своєї виховної функції. З метою встановлення неформальних взаємин між педагогами і батьками, створення бази співпраці щодо виховання дитини, визначення умов і чинників, які сприятимуть ефективності співпраці сім'ї і школи впровадила такі **форми роботи**: відвідування сім'ї учня, запрошення батьків до школи, телефон довіри.

З тією ж метою розробила **ПРОГРАМУ вивчення сім'ї**: структура сім'ї, матеріальний добробут, соціально-педагогічна спрямованість сім'ї, внутрішньосімейні стосунки, сімейні традиції.

Характеристика сім'ї учня

№ з/п	ПБ учня	Склад сім'ї	Характеристика сім'ї	Типовий стан сім'ї	Стиль сімейного виховання	Ставлення до школи
			Гармонійна Конфліктна Проблемна Аморальна	Комфортний Тривожний Психологічний дискомфорт Психічне напруження	Демократичний Авторитарний Ліберальний Потуральний	Тісний зв'язок Випадковий характер Уникають контактів Агресивне

Особливості сімейного виховання

№ з/п	ПБ	Створення батьками умов розвитку дитини	Розвиток батьками пізнавальних інтересів	Недоліки сімейного виховання
	ШБ	Нормальні житлові умови. Організація місця для занять. Створення домашньої бібліотеки. Наявність розвиваючих куточків. Контроль за дотриманням санітарно-гігієнічного режиму.	Разом слухають радіопередачі. Читають книги і обговорюють їх зміст. Разом дивляться і обговорюють телепередачі. Підтримують улюблені заняття дитини. Здійснюють сумісну діяльність по розвитку лобного мислення дитини (шахи, шашки, нарди, кросворди, гра «буріме», тощо).	Відсутність єдиних вимог. Низький емоційний стан батьків. Незнання психологічних особливостей розвитку дитини. Низький освітній і культурний рівень батьків. Неправильне оцінювання дитини. Переоцінка виховних можливостей сім'ї.
	ШБ			

Досконале вивчення сімей учнів забезпечується застосуванням комплексу різноманітних **методів**: система характеристик, анкетування, творчі роботи учнів, спостереження.

Результатом проведеної роботи є **соціальний паспорт** батьківської спілки класу. У класі навчається 19 учнів, які живуть у 17 сім'ях. Десять учнів класу живуть у повних, матеріально забезпечених сім'ях. У цих сім'ях в основному виховується по двоє дітей, у двох сім'ях по одній дитині. Троє учнів проживають у багатодітних сім'ях, у яких четверо і більше дітей. Четверо учнів виховуються вітчимами, але двоє з них не знають, що батько нерідний. Двоє учнів проживають в неповних сім'ях, батьки розлучені (мати одинока, а батько має іншу сім'ю). Діти у цих сім'ях страждають від матеріальних нестатків (матері живуть на квартирах, зарплати низькі, а батьки ухиляються від сплати аліментів). 35% батьків мають вищу освіту; 40% - середню спеціальну; 25% - середню освіту (без спеціальності); 30% працюють в сільському господарстві; 15% не мають постійної роботи. Більшість дітей знають про трудову діяльність своїх батьків, їхню громадянську позицію.

Батьки беруть активну участь у формуванні класного колективу, організації дитячого дозвілля, обговоренні проблем виховання і навчання своїх дітей. В основному батьки користуються такими методами виховання: піклування, переконання, пояснення, особистий приклад. Переважає демократичний стиль взаємин між батьками і дітьми. 95% дітей

ставляться до батьків з повагою, любов'ю. В інших деякою мірою виражається егоїзм, страх. У більшості сімей розподілені трудові обов'язки, діти залучаються до виконання трудомістких справ. 90% сімей мають свої традиції, діти знають родовід власної родини, можуть поділитися досвідом відзначення сімейних дат, свят народного календаря.

Батьки проводять вільний час разом, у родині є спільні захоплення, улюблені заняття. Батьки стимулюють прагнення дитини до вдосконалення здібностей. 75% батьків займаються самовихованням, вдосконаленням власної громадської позиції. У 65% сім'ях переважає демократичний стиль виховання. Батьки з 12 сімей підтримують тісний зв'язок з школою. Майже всі батьки забезпечують комфортний стан життя дитини, де переважають гармонійні відносини між членами родини.

Більшість батьків створюють сприятливі умови для розвитку дитини: наявність дитячої бібліотеки, ігрових куточків, місця для занять, контроль за санітарно – гігієнічним режимом; сприяють розвиткові пізнавальних інтересів: разом читають книги, дивляться телепередачі та обговорюють їх. Однак близько 15% сімей мають недоліки у сімейному вихованні, тому що мають низький рівень освіти.

II етап. Індивідуальна робота з сім'ями

Нині уклад життя змінюється настільки стрімко, що життєвий досвід батьків стає непридатним для їхніх дітей і потребує корекції. За словами **В. О. Сухомлинського**: «Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний склад людини...».

Наступним кроком моєї педагогічної діяльності є індивідуальна робота з сім'ями. Знайомство з батьками, з внутрішньосімейними стосунками між членами родини, вивчення інтересів, можливостей, соціально-педагогічної спрямованості сім'ї дало змогу спланувати індивідуальну роботу з кожною родиною, спрямовану на: підвищення рівня педагогічної грамотності батьків, створення батьками умов для розвитку дитини, вивчення пізнавальних інтересів батьків, дослідження здібностей батьків. З метою активізації і удосконалення виховного потенціалу сім'ї складаю **план індивідуальної роботи з окремими сім'ями**.

Форми реалізації індивідуальної роботи з окремими сім'ями: анкети для батьків, співбесіди з батьками про світ їх захоплень, заняття батьківського всеобучу «**Пізнай світ дитинства**», тренінги.

III етап. Формування батьківського активу

Свій педагогічний професіоналізм вбачаю в допомозі кожному дорослому члену родини пізнати свій внутрішній світ, талант, здібності, у підготовці батьків до співдружності школи і родини. Проаналізувавши результати проведеної роботи, виявивши найбільш схильні до співдружності сім'ї, починаю формувати батьківський актив класу з метою соціального захисту дітей, визначаючи його функції у роботі класу – родини «**ВІРА**»:

- підвищення рівня правосвідомості;
- сприяння гуманізації взаємин «педагоги – батьки»;
- усвідомлення батьками психолого-педагогічних особливостей дітей.

Коли досягнуто взаємопорозуміння з кількома сім'ями переходжу до колективних форм роботи з батьками, які плануються батьківським колективом, спрямовані на зміцнення

фізичного, духовного, психологічного, морального здоров'я дитини. Батьки повинні бачити власний план своїх колективних справ, спрямованих на розв'язання основних виховних завдань. Свою роль вбачаю у досягненні комплексного підходу до планування, щоб забезпечити єдність пріоритетних напрямів громадянського виховання та ефективності навчально-виховного процесу.

Систематичний аналіз і підсумки вивчення сім'ї допомагають отримати узагальнені дані про атмосферу в сім'ї, характер родинного виховання. Пізнавши здібності батьків, їхній інтерес до навчально-виховного процесу, можливості сім'ї, досягнувши взаємопорозуміння, гармонії у стосунках, залучаю всіх до роботи за **шкільною програмою «Я – родина – Батьківщина – незалежна Україна – планета Земля»** (автор Черній Н. Б.).

З метою становлення громадянина ця програма реалізується у комплексі із Законами України «Про освіту», «Про національні меншини в Україні», Державною національною програмою «Освіта», Концепцією громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності *за такими напрямками:*

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розвитку держави;
- формування творчої особистості; культури самопізнання; виховання цивілізованого господаря;
- виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності;
- забезпечення високої художньо-естетичної вихованості особистості;
- формування екологічної культури людини;
- забезпечення повноцінного розвитку дітей, охорона та зміцнення їхнього здоров'я.

Роль сім'ї у виконанні цієї програми дуже велика. Адже кожна дитина бере перші уроки громадянськості у сім'ї. Батьки чітко усвідомили, що коли вони у сімейному колі виявляють байдужість до долі України, їхні діти виростуть нещасливими особистостями. Патріотизм батьків, вболівання за біди і невдачі держави, гордість за успіхи Батьківщини – це ті джерела, з яких черпають риси громадянина наші діти.

IV етап. Колективні форми роботи, спрямовані на зміцнення здоров'я дітей

Пріоритетною формою роботи з батьками є *години взаємопорозуміння*, основним завданням яких вважаю не тільки згуртування колективу батьків, формування загальної думки щодо актуальних проблем життєдіяльності класу, формування колективної відповідальності за весь клас в цілому і за кожную дитину зокрема, а й оцінка поведінки дітей, батьків, вчителя на основі громадського еталона, усвідомлення, що життя кожної сім'ї – це життя країни в цілому, розвиток інтересу до вивчення історії, культури, побуту, досвіду рідного села, району, області; формування національної свідомості, загальнолюдських цінностей.

Під час таких зустрічей виявляються думки і погляди батьків, учителя, дітей, виробляються колективні рішення і спільні єдині вимоги до навчання і виховання дітей. Батьки усвідомивши мету створення класу – родини, визначають права і обов'язки кожного члена колективу (батьків, учителя, учнів), а згодом обов'язки розподіляються між родинами.

Велику увагу приділю систематичному ознайомленню батьків із завданнями, новим змістом і напрямками навчально-виховного процесу, специфікою роботи сучасного навчального закладу освіти.

Години взаємопорозуміння – це диспути, лекції, педагогічні читання, дискусії, прес-конференції, семінари-практикуми, турніри з актуальних проблем сімейного виховання.

Батьківський актив класу – родини «ВІРА» сприяє зміцненню зв'язків сім'ї, школи, громадськості, залученню всіх учасників до активної життєдіяльності класного колективу, організації змістовного дозвілля школярів, педагогічному всеобучу батьків тощо.

Основною формою роботи з батьками вважаю проведення **родинних свят**. До організації таких заходів залучаються батьки учнів. Жоден захід не проходить без участі батьків. Не лише свята, а й підготовка до них має виховний потенціал. Батьки поринають у спогади про своє шкільне життя, вивчають і пізнають інтереси своїх дітей, стають ближчими до них, установлюються щирі стосунки між батьками, учителями, учнями.

Мета свята «Тепло татусевих долонь»: виховання поваги та почуття гордості за свого тата, любові до батьків, глибше пізнання професії батьків, усвідомлення ролі батька у сім'ї. Діти з натхненням читають вірші, співають пісні присвячені татусям, висловлюють найщиріші побажання в їхню адресу, слова вдячності. Із початком конкурсної програми діти запрошують до участі своїх батьків. Результативність цього свята вбачаю у вмінні дарувати дітям радість за успішність колективної роботи. Задоволення поєднане з працею, із напруженням м'язів, із роботою думки, дуже корисне. Саме в ці хвилини батьки усвідомлюють, що дитина живе повнокровним життям лише тоді, коли вона **вміє радіти**, а **успіх** досягнутий, завдяки **батьківській підтримці**, дарує їй справжнє **щастя**.

Готуючись до *родинного свята «Мати – це свята людина»* ставлю завдання: виховання любові і шанобливого ставлення до рідної матері, неньки – України; розширення духовного світу людини, ознайомлення з народними звичаями, традиціями народу. В першу чергу знайомлю дітей з історією виникнення **Свята матері**. Важливу роль вбачаю в усвідомленні дітьми важливості *трьох матерів в житті людини: Матері Божої, матері неньки – України, рідної матері*. Особливого значення надаю вихованню громадян – патріотів. З цією метою знайомлю дітей з героїчним минулим, вчу цінувати і пізнавати історичне минуле нашого народу (*родинне свято «Нічого в світі кращого немає, ніж захищати рідну Батьківщину»*).

Метою тематичних фестивалів «Україно моя, Україно, я для тебе на світі живу» вважаю узагальнення і систематизацію знань учнів про державні і національні символи, усвідомлення себе, як невід'ємної частини українського народу.

В ході проведення *КВК «Мова рідна, щира й багата – потрібна як повітря і вода»* діти виявили творчі здібності вміння декламувати, знання усної народної творчості, пізнавши гіркий і трагічний шлях життя і удосконалення рідної мови.

Особливо дітям подобається інсценізувати казки, тому *конкурс «Казковий зорепад»* був особливим святом. До участі у конкурсі діти готувалися разом із своїми батьками: вибирали ролі казкових героїв, вивчали слова, готували декорації і сценічні костюми. Приємно було спостерігати за активністю, ініціативністю батьків і дітей та досягненням взаємопорозуміння між ними.

V етап. **Діяльність класу-родина «ВІРА»**

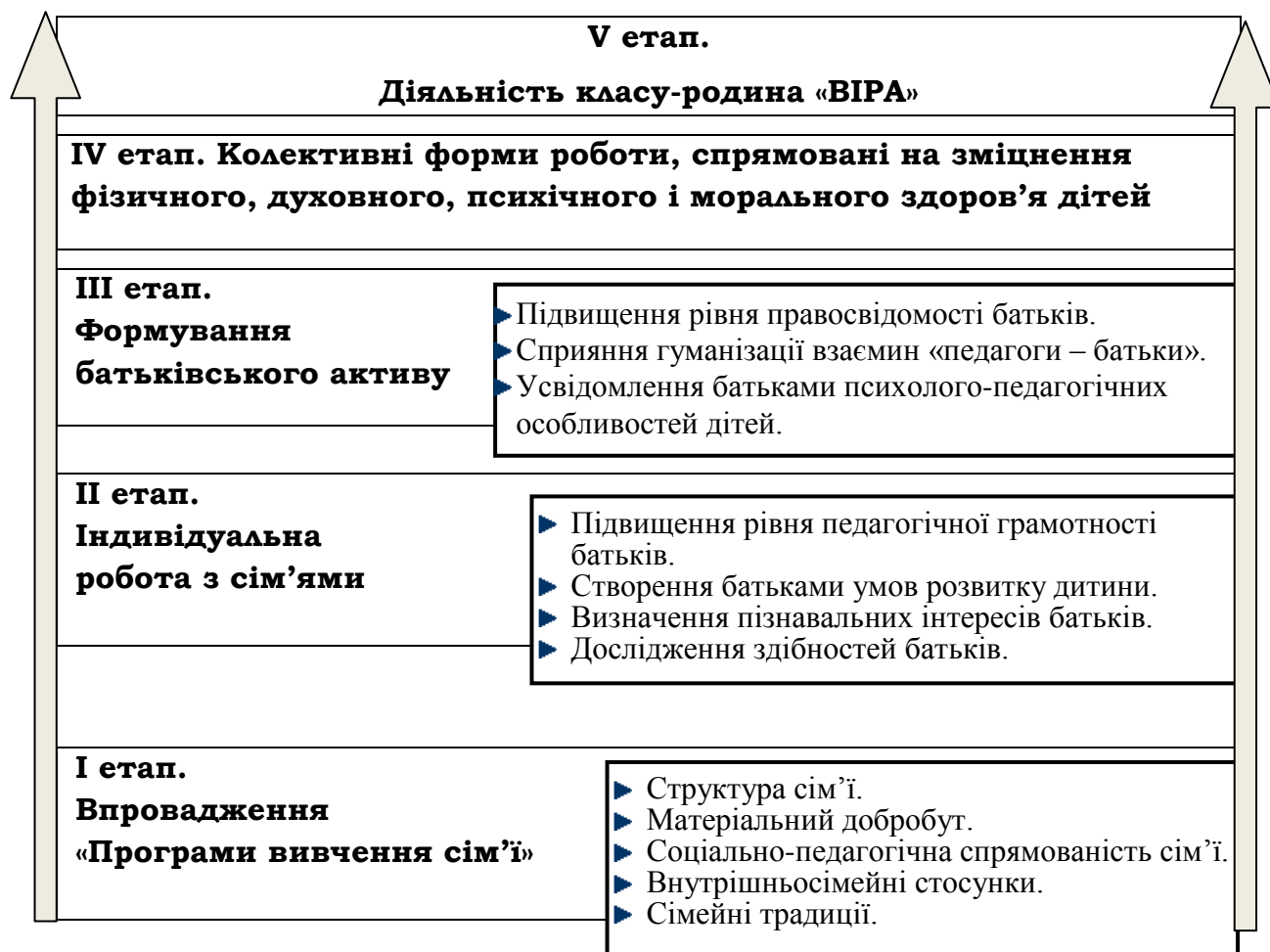
Створена виховна система класу-родини сприяє вирішенню педагогічних завдань виховання гармонійної особистості, підвищенню якості знань, умінь і навичок, рівня вихованості, досягненню кращих результатів у розвитку особистості. Кожна дитина оточена батьківським, дружнім піклуванням, що сприяє духовному збагаченню особистості, формуванню стійкої життєвої компетентності, реалізації власного потенціалу.

Результативність. Процес виховання є безперервним, і класний керівник мусить, перебуваючи в постійному творчому пошуку, в тісному контакті, співпраці з батьками, громадою, знаходити все нові, більш удосконалені форми роботи з учнями,

що сприятимуть реалізації головної мети вчителя, батьків, суспільства – вихованню цілісної й гармонійної особистості, гідного громадянина держави.

Дієвість розбудованої виховної системи класу-родини забезпечується чіткими поетапними напрямками роботи класного керівника у співпраці та співдружності з батьками.

ПОЕТАПНІ НАПРЯМИ РОБОТИ КЛАСУ – РОДИНИ «ВІРА»

Моніторингові дослідження наслідків виховної системи «Співпраця та співдружність з батьками у розбудові класу – родина «ВІРА» демонструють, що ця виховна система вдосконалює ціннісні переваги дитини: цінності особистого життя, валеоекологічні, сімейні, громадянські, національні. Отже, особистість, набуваючи життєвої компетентності, стає носієм цінностей нашого суспільства завдяки консолідації співпраці й співтворчості багатьох людей, на що й спрямована була мета виховної системи.

У дітей з кожним роком утверджується оптимізм, радість перебування серед однокласників, потяг до успішного навчання і чемної поведінки з виявом добра і милосердя у початкових класах, що сприяє успішному навчанню у середній та старшій школі. Учні класу стали учасниками та переможцями мистецьких конкурсів районних та обласних турів, різнорівневих предметних олімпіад та інтелектуальних змагань. А головне – система роботи класу – родини «ВІРА» сприяє фізичному, духовному, психологічному, моральному здоров'ю особистості.

Виховна система класу – родини забезпечує для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу:

*Взаємопорозуміння,
Ініціативність,
Раціональність дій та планів,
Активність.*

А для всіх – це велика ВІРА у краще майбутнє наших дітей.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Акімова О. В. Розвиток самодостатньої особистості, її соціалізація // Наша школа. – 2006. – № 2-3.
2. Демченко Е. М. Становлення особистісної зрілості та життєвої компетентності учнів школи першого ступеня // Наша школа. – 2007. – № 6.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав. – 2004. – 352 с.
4. Зоц В. Обдаровані діти. Не замулити джерела // Завуч. – 2003. – № 17-18.
5. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 176 с.
6. Інноваційність виховного процесу у сучасному освітньому просторі: теоретичні основи та досвід творчих класних керівників Одещини / Упоряд. О. І. Чешенко. – Одеса, 2012. – 197 с.
7. Крецул Л. І. Система роботи класного керівника по забезпеченню розвитку та саморозвитку особистості учня // Наша школа. – 2005. – № 3.
8. Оржеховська В. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. – К., 1996.
9. Родинно – сімейна енциклопедія. / Кол. авторів – К.: Богдана, 1996.
10. Химич С. В. Мої вихованці – моє багатство // Наша школа. – 2006. – № 1.
11. Чешенко О. І., Ягоднікова В. В. Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі: організаційний аспект // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 6. – С. 19-35.

Адреса передового досвіду: Новоселівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Котовського району Одеської області.

Адреса: 66360, вул. Шкільна, 1, село Новоселівка, Котовський район, Одеська область, Україна.

Телефон: (04862) 97 772

E-mail: Новоселівська ЗОШ schoolnov@ukr.net